

BOLALAR MUSIQA VA SAN'AT MAKTABLARIDA O'QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI.

Agzamova Nargis Mirvaliyevna

*Termiz shahar 2 sonli bolalar musiqa
va san'at maktabi direktori.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda bolalar musiqa va san'at maktablarining faoliyatiga alohida e'tibor qaratilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning 2022-yil 2-fevraldagi "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori asosida musiqa va san'at ta'limi tizimini modernizatsiya qilish va milliy madaniyatni yoshlar qalbida shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlar keltirilgan. Maktablar tizimida innovatsion pedagogik metodlar, milliy cholg'u asboblari o'rgatish va ijro mahoratini oshirish yo'lida amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlar tahlil qilingan. Shuningdek, yangi qonunlar va qarorlar orqali bolalar musiqa va san'at maktablarining rivojlanishi uchun zarur sharoitlar yaratish, shaxsiy yondashuv va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash hamda musiqiy va san'at pedagogikasining innovatsion yo'nalishlari haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekistonda bolalar musiqa va san'at maktablari, innovatsion pedagogik metodlar, milliy cholg'u asboblari, madaniyat va san'at ta'limi, zamonaviy ta'lim texnologiyalari.

Bugungi kunga kelib san'at va madaniyat sohasiga bo'lgan e'tibor siyosat darajasiga ko'tarildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning 2022-yil 2-fevraldagi «Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida»gi PQ 112-sonli qaroriga asosan 2023/2024o'quv yilidan boshlab ta'lim muassasalarida o'quvchi va talabalarning musiqiy bilim va ko'nikmalarini oshirish, ularning qalbida milliy madaniyatga bo'lgan muhabbatni shakllantirish maqsadida kamida uchta milliy cholg'uda ijrochilik ko'nikmasini egallash belgilandi. Ushbu qarorga muvofiq bolalar musiqa va san'at

maktablarida ham cholgʻu ijrochiligini yuqori darajaga koʻtarish muhim ahamiyatga ega. Ayni paytda cholgʻu ijrochiligida jamoa boʻlib ijro etishni yoʻlga qoʻyish yaʼni oʻzbek xalq cholgʻu ansambli va orkestrlari faoliyatini rivojlantirish dolzarb muammolardan biridir.

O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan bolalar musiqa va san'at maktablarining samarali faoliyatini ta'minlash va rivojlantirish bo'yicha bir qator yangi qonun va qarorlar qabul qilindi. 2023 yilning 1 yanvaridan boshlab "Musiqa va san'at maktablarining faoliyatini takomillashtirish"ga oid yangi qonunlar va normativ hujjatlar kuchga kirdi. Ushbu qonunlar bo'yicha:

- Musiqa va san'at maktablari o'quvchilari uchun pedagogik jarayonni zamonaviylashtirish,
- Ta'limning sifatini oshirish uchun yangi dasturlarni joriy etish,
- Innovatsion pedagogik texnologiyalarni faol qo'llash,
- Bolalar uchun individual darslar, shu jumladan fortepiano, dutor, rubob, gijjak kabi milliy musiqiy asboblarni o'rganishda zamonaviy metodlarni ishlab chiqish va tatbiq etish rejalashtirilgan.

O'zbekistonda bolalar musiqa va san'at maktablari milliy madaniyatni rivojlantirish, yosh avlodni san'at bilan tanishtirish va ularda estetik ta'lim berish uchun muhim o'rin tutadi. Musiqa va san'at ta'limi, shuningdek, yoshlarning kreativ salohiyatini rivojlantirishga, ular orqali jamiyatda estetik va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. O'zbekistonda bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyati, bir tomondan, milliy musiqiy merosni asrab-avaylash va rivojlantirishga, boshqa tomondan esa, zamonaviy san'at yo'nalishlarini o'rgatish orqali yoshlarni global san'at madaniyati bilan tanishtirishga xizmat qiladi.

O'zbekistonda bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyatini boshlangan davrni 20-asrning o'rtalariga borib taqaladi. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, bu soha yanada rivojlanib, yangi metodologiyalar asosida ishlay boshladi. Hozirgi kunda, O'zbekistonda 700 dan ortiq bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyat yuritmoqda. Ushbu maktablar O'zbekistonning har bir viloyatida, shaharlarda va qishloqlarda o'z

ta'lim xizmatlarini taqdim etadi. Ularning asosiy maqsadi bolalarga musiqiy va san'atik ko'nikmalarni o'rgatishdan iborat.

Musika va san'at maktablarida ta'lim tizimi o'ziga xosdir. Ta'lim umumiy va ixtisoslashtirilgan bo'lib, asosan ikki yo'nalishda amalga oshiriladi: musiqiy ta'lim va san'at ta'limi. Musiqiy ta'limda bolalarga xususan, musika asboblarni chalish, vokal (kuylash) va kompozitsiya, san'at ta'limida esa tasviriy san'at, raqs, balet va teatr asoslari o'rgatiladi.

Musika va san'at ustozlari — bu soha bo'yicha malakali va tajribali pedagoglar bo'lib, ular o'z kasbiy bilimlarini yosh avlodga etkazish uchun maxsus tayyorgarlikdan o'tganlar. Ustozlar pedagogik ta'limdan tashqari, ko'pincha o'zlari ham san'atkor sifatida faoliyat yuritadilar. Bunday ustozlarning ko'plari xalqaro miqyosda ham tanilgan.

Zamonaviy ta'lim metodlari bolalarni o'z qobiliyatlarini yuzaga chiqarishga, ijodkorlik va mashaqqatlarni yengib o'tishga, mustaqil fikrlashga o'rgatishni maqsad qilgan. Quyidagi sohalarda aniq va asoslangan metodlar keltirilgan:

1. **Fortepiano o'qitish metodlari:** Fortepiano darslarida o'quvchilarga klassik uslubdagi darslar bilan birga zamonaviy pedagogik yondashuvlar qo'llaniladi. Masalan:

- *Ovoz texnikasini rivojlantirish:* O'quvchilarni to'g'ri musiqiy ifodalanishga va tovushlarni boshqarishga o'rgatish uchun o'qituvchilar kompyuter dasturlari va onlayn resurslardan foydalanadi.
- *Kompyuter dasturlari va mobil ilovalar:* Fortepiano darslarini interaktiv qilish maqsadida o'qituvchilar turli musiqiy ilovalar orqali o'quvchilarga notalar, ritm va tembrni o'rgatishadi.

2. **Milliy musiqiy asboblarni o'rgatish (dutor, rubob, gijjak):** Milliy asboblarni bo'yicha o'quvchilarni o'rgatish jarayonida quyidagi metodlar qo'llaniladi:

- *Individual yondashuv:* O'qituvchilar har bir o'quvchining qobiliyatiga qarab individual yondashuvni qo'llashadi, o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlari hisobga olinadi.

- *Методик ko'rsatmalar:* O'quvchilarni aniq bir musiqa asbobida ijro etishga o'rgatishda musiqa darslarini amaliy mashqlar bilan to'ldirish, o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish maqsadida o'qituvchilar doimiy ravishda metodik ko'rsatmalar beradi.

3. **Xoreografiya:** Xoreografiya darslarida o'quvchilarga tanani musiqaga moslashtirish, ritmik harakatlarni takrorlash va ularni estetik jihatdan to'liq bajarishga o'rgatish uchun innovatsion metodlar ishlatiladi:

- *Raqs va jismoniy mashqlar:* O'quvchilarga raqsni o'rgatishda jismoniy mashqlarni amalga oshirish, musiqani his qilish va harakatlarni birlashtirishda yordam berish uchun interaktiv vositalar va videolavhalardan foydalaniladi.

- *Tanadagi ritmik sezgirlikni rivojlantirish:* Xoreografiya darslarida musiqani faqat eshitish emas, balki his qilish va unga jismonan moslashish o'rgatiladi. Bu uchun o'quvchilarni guruh bo'lib ishlashga jalb qilish, umumiy bir harakatlar tizimini yaratish orqali natijaga erishiladi.

4. **Tasviriy san'at:** Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarni rasm chizish, shakllarni yaratish, ranglarni tanlash va kompozitsiya qurishga o'rgatishda quyidagi metodlar qo'llaniladi:

- *Ijodiy mashqlar:* O'quvchilarni rasm chizish va shakl yaratish jarayonida o'z fikrlarini erkin ifoda etishga rag'batlantirish uchun ijodiy mashqlar qo'llaniladi.

- *Raqamli vositalardan foydalanish:* Zamonaviy texnologiyalar, ya'ni raqamli rasm chizish dasturlari yordamida o'quvchilar tasviriy san'atni zamonaviy usullar bilan o'rganishadi.

5. **Aktyorlik san'ati:** Aktyorlik san'ati darslarida o'quvchilarga muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish va turli rollarni ijro etishda quyidagi metodlar qo'llaniladi:

- *Импровизация va rolga kirish:* Aktyorlik san'ati darslarida o'quvchilarni импровизация qilish va turli rolda chiqish orqali o'zlarini ifoda etishga o'rgatishadi.

- *Psixologik yondashuvlar:* O'quvchilarni rolga kirishga o'rgatishda psixologik texnikalar, shu jumladan, harakatlar va tuyg'ularni his qilish, ularni ifodalash orqali ijro etishga o'rgatish ishlatiladi.

Ma'lumki, musiqiy cholg'ular xalqlarning moddiy hamda ma'naviy boyligidir. Chunonchi, har bir xalq o'z milliy merosi, davrlar osha yuzaga kelgan an'analarini milliy ohanglar orqali tarannum etuvchi va xalqning milliy ma'naviyatiga xos yaratilgan amaliy san'at namunalari orqali ularga mos keluvchi cholg'u asboblarga egadirlar. Milliy musiqiy cholg'ular olami bu xususda ma'nan va moddiy nuqtai nazardan boy hamda rang-barang ekanligini e'tirof etib o'tish lozimdir. Qolaversa, qaysiki xalqning ma'naviyati yuksak bo'lsa, uning tarixi va unga mos merosi ham ulkandir. Tarixdan ma'lumki, o'zbek xalq cholg'ulari rang -barang tarzda, o'ziga xos shakllangan va musiqaning barcha tarmoqlariga mos cholg'u asboblari shakllanib, asrlar osha rivojlanib kelgan. O'tmishning zabardast shoirlari o'z asarlarida musiqiy cholg'ular nomlarini zikr etishda sozlarga takror va takror murojaat etganlar.

O'zbekistonning musiqa va san'at maktablarida o'qitishning zamonaviy metodlari nafaqat o'quvchilarning san'ati va mahoratini rivojlantirishga, balki ularni ijodkorlik va mashaqqatlarni yengib o'tishga ham o'rgatadi. Yangi qonunlar va qarorlar asosida, yuqorida keltirilgan metodlar o'quvchilarni yuqori darajada tayyorlashga xizmat qiladi. O'qituvchilar esa, o'z navbatida, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali har bir o'quvchining shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishga katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 02.02.2022-yildagi PQ-112 -sonli O'zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori 1-bet
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 31-maydagi 3022-sonli qarori
3. Turdiyeva Sultonabegim Bitiruv malakaviy ishi Internet web sahifasi Xalq cholg'ulari orkestri <https://uz.m.wikipedia.org>
4. Ozoda Toshmatova F. Abdurahimova, U. Yunusov «Orkestr sinfi» G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-manbaa ijodiy uyi Toshkent – 2016
5. Mannopov, S., Karimov, A., Qurbonova, B., & Dilobar, J. (2022, February). EMERGENCE Conferences (pp. 49-52).

6. Mannopov, S., Karimov, A., Qurbonova, B., & Diloobar, J. (2022, February). EMERGENCE Conferences (pp. 49-52).